

ÉPÍTŐIPAR ÉPÍTŐ MŰVÉSZET

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:
Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő
Egyes szám ára 0.80 P — Postacsekkszám 49197
Hirdetési díj: $\frac{1}{100}$ -kint 0.20 pengő

FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR FABIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, I., MÉNESI-ÚT 7/c
TELEFONSZÁM: JÓZSEF 432-95.

Az új Nemzeti Színház és a Rákóczi út áthidalása.

Írta: Pirovits Aladár.

A városrendezés tárgykörébe tartozó valamely olyan új elgondolás fölött, mely tervszerűen jutott a nagy nyilvánosság elé, — elhallgatással térni napirendre, az illető tudományágat szakszerűen művelők részéről még akkor is nagy hiba és méltatlan eljárás, ha arról az új elgondolásra tartozó alkotás-tervezetről, melynek még hozzá oly nemes intencióktól áthatott illusztris közfunkcionárius az eszmei szerzője, — a kritikának kedvezőtlenül kell elhangzania.

Rakovszky Ivánnak, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnökének szencziációnos meglepő eszméjét ismertette több lap a karácsonyi számában, vázlatrajzok kíséretében. Maga a szerző a B. H. napilapban írta le ezt az egész elgondolását. Ez az eszme vonatkozik a Rákóczi-út torkolatának térszerű kialakításával kapcsolatban az új Nemzeti Színháznak a régi telkén való elhelyezésére, továbbá pedig az új színházzal szemben az út ellenkező sarkán levő, a volt Vigyázó-féle telekre pándánszerűen építendő, ma még meg nem határozható rendeltetésű középületre, végül pedig — ami az egész tervezetben merőben új — a két említett jövőbeli épület között a Rákóczi-úton át elgondolt és árkádszerűen kiképzett portikussal, melyet az eszme szerzője — nem szerencsésen ugyan — áthidalásnak nevezett el. Ehhez a tervezet-esoporthoz tartozik azután még az út mindkét oldalán egy-egy derékszög alatt bevezetett és a belső körútról a Rákóczi-útba kitoroló ucca. Érdemes szerzőnk, akiről tudjuk, hogy nem

gyakorlott szakmabeli városrendező, saját maga is mondja és ez külön dícséretére válik, hogy „odaállítja ezt a százszor átgondolt eszmét a Nemzeti Színház és Budapest barátainak ítélete elé”.

A Nemzeti Színház eszméjével ezelőtt 21 évvel foglalkozott a Mérnök-egylet intenzíve. Ezzel az alkalommal nekem is jelent meg az 1908. évben egy cikkelyem ugyan- csak a B. H. napilapban, ahol t. i. ennek az új elgondolásnak a szerzője most, mint előbb említettük, saját maga írta le és ismertette eszméjét. A Mérnök-egyletben az előbb említett időben Kertész Róbert kartársunk, a mai kultusz-államtitkár mutatta be ugyanilyen tárgyú tervezetét, melyet azután akkoriban az említett napilapban ismertettem.

Legutóbb pedig szaklapokban több ízben volt alkalmam a Nemzeti Színház elhelyezését szóvá tenni, egyik alkalommal akkor, mikor maga a kultuszminister ismertette azt a felfogását, hogy: *A színház ne épüljön a régi helyére.* Ebben félreérthetetlenül Széchenyi István gróf álláspontjával kívánta magát azonosítani. Széchenyi ugyanis annak idején azt akarta, hogy ne épüljön fel addig a színház, amíg a nemzeti öntudat nem lesz oly erős, hogy méltó helyet találhat ennek a középületnek a céljára. Miként azonban tudjuk, Széchenyivel szemben győzött a congeniális Földváry Gábornak, Széchenyi kortársának az álláspontja, amely szerint, miután a színházra épen nemzeti szempontból volt nagy szükség, azért tehát építsék azt meg minél hamarabb.

És a színház csakhamar el is készült.

Ezzel az akkori döntéssel a nemzeti színház sorsa, a Grassalkovich-féle telekhagyományozás záradékával megpecsételve, — miként a legutóbbi idők fejleményeiből most

STADLER MIHÁLY RT.
DRÓT-SZÖVET-FONAT-KERÍTÉS · VI. TERÉZ-KÖRÚT 43. TEL. T. 147-79-203-71

MARABU

Kazánok és radiátorok központi
fűtésekhez. Gőzfűző-, gőzmosó-
és fertőtlenítő berendezések
Oranier, Ichor és Marabu folytonégo kályhák

MAGYAR RADIÁTORGYÁR R. T. BUDAPEST**SZEB**

Cementipari gépek és formák, teljes berende-
zések cementárúgyarak és műkögyarak részére.

Építkezés, gépek, keverők, felvonók.

SZÁNTÓ ÉS BECK MÉRNÖK SPECIÁLIS GÉPGYÁRA BUDAPEST.**X. Gyömrői-út 16-18**

Tel.: J. 350-88, J. 390-34

már megállapíthatjuk — minden időre végleg elintézett-
nek tekinthető.

Hogy a Nemzeti Színház a régi helyére nem való, ezt meggyőződéses szakkörökben oly kikristályosodott szintiszta igazságnak tekintik, melyről immár felesleges minden további beszéd. Budapest külső képéről mondott szubjektív és semmiesetre sem igazságos bírálatok sok hátrányos dolgot mondanak el. Egyről azonban Budapest majd igazán nem tehet — és ezt az utókor is el fogja ismerni. Arról nem tehet, hogy az országnak soha nem lesz hozzá méltó elhelyezését *Nemzeti Színháza*. Mert hogy a régi hely arra nem való, ezt az igazságot csak majd akkor fogjuk beteljesedve látni és fogjuk érezni, mikor a színház már készen lesz, de amikor már mindenre késő lesz és amikor majd az elszomorító látványosság ugyanolyan érzelmekeket fog a szemlélőből kiváltani, mint aminőt nyújt és éreztet a szerencsétlen budapesti *Kossuth-szobor* és annak nyomorúságos helye.

Hogy azonban a Nemzeti Színháznak a régi helyén való felépítése milyen kétségbeejtő megoldást ígér városrendezési szempontból, azt mindennél jobban demonstrálja ez az itt most ismertett kombinatív megoldás, mely a színház elhelyezésének kérdését a környéke természetű rendezésével együtt mutatja be.

Sohasem arról volt szó, hogy ez a színház a régi helyén nem fér el. Hogyne férne el, mikor a régi színház egy nagy bérházzal együtt, azzal összeépítve elfért.

De ismételjük, hogy a Nemzeti Színház arra a helyre semmi néven nevezendő városrendezési, vagy csak akár tisztán művészi szempontból, de legkevésbé a nemzeti önérték szempontjából nem való.

A színház is templom. A nemzeti kultúra temploma.

Épen most épül a szegedi Fogadalmi Templom tere, amelyhez fogható építőművészeti alkotás a maga eszményien szép keretében, azzal tehát együtt, nincs még egy az egész országban és ki tudja, lesz-e. *Rerrich Bélának*, az első díjjal jutalmazott pályaterve szerint készülő megoldásban, a templom előtti tér mentén elvonuló ueca is olyféle árkádszerű kiképzéssel lesz a tervezet alapján beépítve (az előbbi kitéltet itt is használva: „*áthidalással*“), mint az itt most ismertett terven a Rákóczi-uti áthidalásnak elnevezett megoldás.

Az előbbi csupán azért készült így, hogy a templom előtti tér minél inkább zárt és mentesítve legyen a zajos kocsiforgalomtól. Kilátás van arra, hogy később sikerülni fog a kocsiforgalmat erről az útirányról egészen elterelni.

Képzeltető-e most már ehhez fogható még egy ilyen csodálatos helyzet? Két egy és ugyanazon kiképzési árkádós úthidalásról van itt szó. Ezek között azonban az egyik a szegedi, a teljes zajtalanság eszmekörébe van beállítva, a másik pedig, a Rákóczi-uti, a par-excellence forgalmi fővonal érdekeinek az előmozdítását célzó eszmekörbe! Így találkozik két ugyanolyan gondolat két véglet

közt! Az volna most már az eldöntendő kérdés, hogy melyik esetben nincs abszolúte a helyén ez az áthidalás?

Hajdanában a mai Kossuth Lajos ueca végében állott a Hatvani Kapu. Ezt a kaput azért kellett lebontani, mert a pesti kereskedők lázongva követelték. Pest történetében *Lechner Jenő* ezt így írta meg: „Azért követelték, mert vásárok idején ez a kapu megbénította a forgalmat“.

Most pedig a tőszomszédságában akar épülni egy új kapu, — most, mikor a Rákóczi-útnak már ma is alig lebonyolítható forgalma van! Hogy pedig ez a kapu a forgalmat valósággal épügy megbénítaná, mint annak idején a Hatvani Kapu, azt matematikai igazságként lehetne bizonyítani, de erre itt most helyünk nincsen.

Tovább menve, kérdezzük, vajjon van-e építéstörténelmi szempontból egy ilyen kapunak létjogosultsága? Az ismertető cikkben ez van írva: „*Pesten az éfféle terv kétségtelenül első pillanatra idegenül hat*“. Egészen bizonyos, hogy a művelt nyugaton, ahol a portikusok és az arcus triumfusok még bőven találhatók, — ez az eszme sokkal idegenebbül hatna, mert ez a tervezet történelmi vonatkozásban sem nem portikus, sem nem arcus triumfus, legkevésbé pedig *úthidalás*.*

Érdemes szerzőnk által megírt közleményben sok a helyreigazítást kívánó megjegyzés. De messze vezetne ezek felsorolása. Egy nagy tévedést azonban nem lehet észrevétel nélkül hagyni. A brandenburgi kapuról mondtak egyáltalán nem helytálló. Dehogy is a divat teremtette meg ezt a „*Tort*“ Berlinben, miként ez írva van.

A „*Brandenburger Tor*“ mint műemlék maradt vissza abból az időből, mikor még Berlint bástya vette körül és amíg a többi kaput a városfejlődési szükség parancsa végkép eltávolította, úgyhogy azoknak ma már nyomuk sincsen, épenúgy, miként a régi pesti kapuknak, — ellenben a Brandenburger Tor, mely oly kedvező helyen fekszik, a Rákóczi-útnál kétszer szélesebb „*Unter den Linden*“ út végén szabadon és ahol ez a kapu a forgalmat immár a nagy-parkba vezeti be, illetve fogadja úgy, mint akár csak a milleniumi emlékmű az Andrassy-út forgalmát fogadja a Városliget elején.

Ezeknek a kapuknak és diadalíveknek azonban az elrendezésük egészen más, mint ezé a tervezett úthidalásé. A *Place de l'Etoile* közepén levő *Arc de Triomphe Párisban*, — mutatja ezt legjobban.

A Rákóczi-úton gondolt úthidalásnak tehát semmi néven nevezendő létjogosultsága nincsen, sőt annál kevésbé is lehet, mert az ottani forgalmi viszonyok azt megengedhetetlenné teszik. Olvastam egyik közleményben, hogy idevonatkozólag Sztrókay István, a Beszkárt igaz-

* Ez az elnevezés sehogy sem találó. Úthidalás van a Kerepesi úton, ahol ez az út hídszerűen át van vezetve az államvasúti sinek fölött. Ez tehát egy valóságos áthidalás, ahol, miként a hidakon, forgalom bonyolódik le.